

Kalmė be baimės žvalgėsi po erdvų valgomąjį, kur vakaro žaroje švytėjo išblizginti variniai indai. Toks ilgas suolas palei sieną, didžiulis stalas – tuščias, bet pintos kėdės su aukštomis atkaltėmis rodė kiekvieno šeimos nario vietą. Stalo galas prie sienos buvo jo tėvo teritorija. Daktaras atsiremdavo į atkaltes už kelių centimetrų nuo stovinio laikrodžio su iškilminga švytuokle, tokio aukšto kaip karstas „namų laikrodžio“, atkeliavusio iš slėnio Jura apylinkėse, kur toks antros eilės jo prosenelis, prisisiurbęs kiršo ir psalmių, kiaurą žiemą jį dailino už apšerkšnijusių langelių.

Žanas Kalmė žvelgė į laikrodį. Varinis jo ciferblatas žvilgėjo sutemų šviesoje. Aiškūs ir lėti dūžiai raižė tylą, ir Žanas Kalmė vėl susižavėjo prisiminęs, kad tėvas metų metais sėdėjo prie šito mechanizmo, stūksojusio lyg koks paminklas jam už nugaros: sakytum, norėjo alegoriškai susitapatinti su ta jėga, sakytum, norėjo įspėti juos visus, kad jo valdžia – neatšaukiama. Bet tėvas jau nebegyvas, o didysis laikrodis ir toliau muša valandas savo dėžėje.

– Tau dar ir šiandien laisva diena? – droviai paklausė motina.

Žanas Kalmė iš gailėsčio paklausė jos apie daktarą. Motina nušvito. Su baimingu išdidumu, kuriame atgijo viskas, kuo jis joje bjaurėjosi, – su tuo kankinamos vergės, giriančios savo šeiminko atšiaurumą, išdidumu, – ji jam papasakojo apie paskutines tėvo dienas.

– Žinai, vargšeli mano Žanai, jis dirbo iki pat galo. Iki pat galo! Po paskutinio priepuolio jam buvo sunku kvėpuoti, bet jis kiekvieną rytą priimdavo visus savo ligonius, o ir popietėmis konsultacijų valandų niekada netrumpino. Juk jis galėjo liautis lankęs ligonius! Bet jam svarbu buvo lankyti juos namie, jis nie-

kad neužmiršdavo nė vieno. Nė vieno. Visus gydė iki pat galo. Jis buvo šventasis, vargšeli mano Žanai. Įsivaizduoji, kiek jam tatai kainavo turint tokią ligotą širdį! Jis dusdavo, jam svaigdavo galva...

Žanas Kalmė nerimastingai prisiminė tą jaudulį, kuris apnikdavo jį lydint tėvą rytais, kai jie abu lankydamo ligonius: jam buvo aštuoneri, devyneri, jie kopdavo tais nesibaigiančiais laiptais, užtrenkdavo išklerusias liftų duris, paskui dusyk, kaip daktaras buvo įpratęs, paspausdavo skambučio mygtuką, įžengdavo į visa ko prigrūstus ir prastai išvėdintus butus, į kambarius, kur tvyrodamo tirštas rūgštus nesiskutusio ir aimanuojančio senio kvapas.

Paskui – monotoniškas šiurkštus baletas: nustumiamos paklodės, iki juosmens pakeliami naktiniai, daktaras čiuopia kūną, suleidžia pirštus į pilvą, žnaibo riebalų sluoksnį, kaip kanibalas susilenkia ties širdimi, maigo didžiulėmis rankomis tą suglebusį kūną, ištižusį, išpurtusį arba sudžiūvusį, paraudusį, karščiuojantį, skaudantį. Ir kiekvienąsyk – atviros genitalijos, sėdmenys, miškai plaukų. Dejonės, kimus alsavimas, drumsotos ašaros arba augliai, spuogai, dėmės, ir visos tos apgailėtinos nuogybės, visos tos demonstruojamos lytys, visos tos gaktos, primenančios suodžių draikanas ant blyškios odos, buvo tokia šiurpinanti, blausi galerija, kurioje viešpatavo skaudamo ir paniekinto kūno valdovas. Tyliai sėdėdamas kampe arba stovėdamas šešėlyje, klaiktelėjęs, išpūtęs akis Žanas Kalmė spitrydavo į tą sceną, sužavėtas tėvo judesių tikslumo, priblokštas jo jėgos ir pats paklusdamas jo valdžiai. Kartais daktarui prireikdavo sūnaus pagalbos. Tekdavo nusileist į kiemą atnešti kokį buteliuką ar švarų švirkštą iš seno „Ševrolė“ bagažinės arba virtuvėje

užvirti ligoniui arbatos, ištirpdyti drungname vandenyje miltelius, atnešti juos prie lovos, kurios rūgštokas kvapas surakindavo jam gerklę.

Bet štai prieš tris dienas daktaro širdis nebeišlaikė. Ligonių valdovas pats ėmė dusti, bloškė nuo savęs paklodes, mostagavo rankomis kaip tie, kuriuos jis gydė, juokingai stumdamas nuo savęs mirtį, stipriai įkibusią jam į krūtinę. Tironas duso ištisas valandas, kriokė, užversdavo paklaikusias akis, plakė rankomis orą lyg koks didžiulis kūdikis, ir galiausiai ta didelė raudona širdis trūko jo šonkaulių ir mėsos narve.

Žanas Kalmė kažkaip naujai, smalsiai žvelgė į motiną, svartydamas, kaip jai pavyko kęsti tą jungą vos ne penkiasdešimt metų. Jį piktino jos nuolankumas. Viskas galėjo būti kitaip – jo, Žano Kalmė, gyvenimas galėjo susiklostyti kitaip, jeigu ji būtų bent sykį pasipriešinusi. Tačiau ji penkiasdešimt metų gyveno susigūžusi po ta riksmų, įsakinėjimų, tūžmių kaprizų, godaus rijimo ir tironiškų daktaro manijų našta. Ir tėvas, ir motina abudu buvo kilę iš veikiau neturtingų kaimiečių šeimų. Jiedu susituokė labai anksti. Jis dirbo kaip patrakęs, kad sumokėtų už savo mokslus: mūrininko padėjėju, žemkasiu, stoties nešiku, dvidešimt penkerių atidarė savo kabinetą Liuturi miestelyje, tenai ir liko. Vyndariai priėmė jį į savo draugiją: jis gerdavo su jais iki žemės graibymo, jiems darė išpūdį jo jėga. Jis nepraleisdavo progos užspeisti į kampa jų dukterų ir keldavo sijonus kavinių mergužėlėms. Jo veidas buvo raudonas, nosis kumpa ir žvilganti, burna didžiulė. Jis tvoskė cigaru ir baltu vynu. Prakaituodavo... Motina buvo mažytė, truputį gunktelėjusi. Ir visada – kaip pelė po šluota. Dažnai stovėdavo apstulbusi, sustingusi tarpduryje, nedrįsdama įeit į kambarį,

kur, keikdamas visą pasaulį, daktaras skaitydavo laikraštį. Arba, ištempusi kaklą, – kaip niekada primindama kirstuką, pelę, – įsiklausydavo į sunkius žingsnius, girgždinančius terasos žvyrą, paskui į trinktelėjusias automobilio dureles: dabar jau bus galima atsipūsti. Bet šeimininkas netrukus grįždavo, sukeldavo skandalą, viską apversdavo aukštyn kojomis, tad ji ir vėl bidzendavo iš kambario į kambarį, sunerimusi, dvejojanti, ilgam sustojanti prie durų, kur ją užklupdavo vaikai, susinepatoginę, įskaudinti jos siaubų ir pernelyg aiškiai suvokiantys savo pačių baimę, kad drįstų paakinti ją maištui.

Laidotuvių biuro atstovas atvyko tuo pat metu kaip ir jo broliai bei seserys. Visi susėdo aplink stalą. Perdėtai mandagus juodai vilkintis vyriškis ištraukė iš portfelio pailgą brošiūrą ir išdidžiai atvertė ją ant stalo.

– Pirmiausia noriu jums pareikšti mūsų įstaigos užuojautą, – ištarė jis švelniu balsu. – Mes žinome, kad netektį patyrusiems artimiesiems reikalingos mūsų paslaugos. Ir mes stengiamės juos visiškai patenkinti. Jūsų tėvas vakar buvo kremuotas, tad manau, kad norėsite užsakyti urną...

Visi tylėjo. Laidotuvių biuro atstovas padarė pauzę, pabrėždamas savo pranešimo svarbą, paskui lipšniai prabilo vėl:

– Žinoma, mūsų įstaiga gali pasiūlyti dvidešimt skirtingų modelių, nuo brangiausio, kruopščiausio darbo iki kuklesnio gaminio. Lygiai taip pat ir su karštais. Ištisa gama: nuo masyvaus šilku išmušto ažuolo iki paprastos specialiai tam išnuomos pušinės dėžės. Bet apie tai kalbėti nebeverta. Pažvelkime į urnas.

Jis pakosčiojo ir kilstelėjo atverstą katalogą taip, kad visi aplink stalą aiškiai matytų eskizus ir nuotraukas, kurios mirgėjo švytinčiomis spalvomis ant blizgančio popieriaus. Suvytęs jo veidas spinduliavo rimtumu virš tamsios laidotuvių biuro tarnautojo eilutės. Maitėda, pamanė Žanas Kalmė, tu lobsti iš purvinos prekybos, tu šeri savo globėjus keistais palaikais! Pas-kui suprato, kad pavydi pasitikėjimo savimi tam pablyškusiam, ramiam žmogui su nuplikusį ibį primenančia galva, kuris kelis kartus per dieną ir gal dar kas vakarą traukdavo iš sunkios padėties šeimas, gedulo įklampintas į neįprastus rūpesčius. Vyriškis pavedžiojo katalogą prieš visų susirinkusiųjų akis.

– Kaip matote, ponios ir ponai, mes turim visokias urnų. – Jis išdidžiai atstatė krūtinę. – Tipas A1, – vėl prabilo, – pati brangiausia – iš Kararos marmuro. Ji sunki: dvylika kilogramų, šimtas gramų. Keturiasdešimt septyni centimetrai aukščio. Labai stabilus modelis. Žinoma, jis nepigus, bet tai gražiausia, ką galima rasti šitoje rinkoje. Pažvelkite į tas kreives, į tuos švytinčius atspindžius. Stačiai meno kūrinys!

Ir jis pagarbiai nukreipė smilių į vienos didelės vazos nuotrauką: atrodė, kad ji iškalta iš apšerkšnijusio, nepakeliamai tyro ledo.

– Tipas A2, – toliau aiškino po susižavėjimo kupinos pauzės, – irgi labai kruopščiai išdailintos formos. Jis iš raudono taškuoto marmuro su raudonomis ir rudomis gyslomis, raižytas, apvalaus pagrindo, su priderintu dangčiu, kilmės garantija; vienuolikos kilogramų, keturiasdešimt penkių centimetrų. Jūsų katinas, jūsų šuo gali laisvai sau žaisti aplink ją: jos neįmanoma apversti. Modelis B1 irgi iš marmuro: toks autentiškas kanapėtas marmuras – pažvelkite į tas inkrustuotas kriauklytes, jis

importuotas būtent mūsų įstaigai. Šitas gaminyb būna dviejų dydžių: pakanka tik užsakyti, ir mes jį pateiksime jums didelio formato, kur tilps dviejų žmonių pelenai. Atkreipkite dėmesį, tai labai patogiu, ir daugeliui žmonių tikra paguoda žinant, jog kada nors ir jo pelenai bus sumaišyti su velionio pelenais.

Žanas Kalmė net atšoko. Niekas prie stalo nekrustelėjo. Tas iškilmingai suokiantis paukštis pervertė puslapį:

– Modelis B2 – iš labai aukštos kokybės dirbtinio marmuro, žalio arba juodo, įrašas auksu – mūsų įstaigos sąskaita. Modelis C – iš amatininkiška degintos bronzos. Šonai papuošti reljefiniais ornamentais, galima rinktis tulpių vainikėlius arba gebenių lapus. Modelis D – iš plieno, su vinimis pritvirtintom ašom ir nedideliu raktu užrakinamu dangčiu – patikimas kaip seifas. Beje, pridursiu, kad mes gaminame ir miniatiūrinį šito modelio variantą, didumo sulig balandžio kiaušiniu, – neįvygimū kūdikū pelenams: tas gaminyb lengvai telpa baėaėe, kaip antai lagamine, moters rankinėje, taigi galite pasiimti savo velionį mažylį į kelionę. Su didelėmis, suaugusiųjų, urnomis tai, žinoma, kur kas sunkiau. Be to, visi mūsų gaminiai pristatomi su cokoliu, ir, užsakius tą paslaugą, mes patys juos įrengiame jūsų salone, svetainėje, kabinete, kaip jums patogiu. Taip jūs nesiskiriate su brangiū velioniu.

Žaną Kalmė vėl nupurtė galingas šiurpas. Reikia padaryti viską, kad tiktai tėvo urna neliktų Tuopose. Reikia uždaryti ją toli nuo čia, įkalinti už tvirtų galutinių groių. Jis prabilo nerimastingu balsu:

– Ar nebūtų galima tą urną pastatyti kolumbariūme? Juk tikriausiai ten yra tuščių skyrių. Taip pažįstami galės pagerbti mūsų tėvą neplūdami į šiuos namus...

– Nieko nėra lengviau, – atsakė tarnautojas, ir Žanui Kalmė lyg akmuo nuo širdies nusirito. – Reikia tik paskambinti, ir mes sutvarkysime tą reikalą drauge su Krematoriumu. Mes prisiimsim visas paslaugas. Paskui persiūsime jums sąskaitėlę, ir viskas vyks kaip sviestu patepta. Be to, jūs galite įsigyti dvidešimt penkerių metų koncesiją. Dvidešimt ketvirtųjų pabaigoje jums bus oficialiai pranešta, šiuo atveju jūsų apylinkės Laidojimo biuro ir urnų skyriaus, kad jums teikiamos paslaugos laikotarpis baigiasi, ir jūs turėsite pakankamai laiko apsispręsti. Beje, tie priminimai nuolat skelbiami laikraščiuose.

Paskui, tarsi kalbėdamas pats su savim, pridūrė:

– Kolumbariumas, žinoma, geras sprendimas, be to, sargas žiūri, kad nišos visada būtų labai švarios, kiekvieną rytą nušluosto dulkes, tad jūsų urna blizgės kaip naujas pinigas!

Vaizduotės akimis Žanas Kalmė išvydo mėlynai vilkintį sargą su medvilnine šluoste rankoje, kruopščiai, primygtinai nuvalantį kiekvieną marmurinę ar alavinę urną, neaplenkiantį nė vieno kampo už tos grėsmingos vazos, genantį dulkes nuo visų nišos sienelių ir nuo urnos ašų, įdubų, nuo dangčio įraižų, nuo iškilais indo paviršiaus, – kruopščiai, kaip maniakas, nuo kurio nenuleidžia akių būriai nepatiklių šmėklų. Bet ypač Kalmė ramybę sutrikdė vienas žodis – *niša*: su juo iškart asocijavosi ribančių sparnų plastėjimas, burkavimas, papurusios pilkšvos ir rausvos plunksnos, įsimylėjėliškas trynimasis kaklais; tie įvaizdžiai iškilo vos laidotuvių biuro tarnautojas nekaltai ištarė tą kitą žodį – kolumbariumas¹, žadantį glostančius sparnus ir šiltas plunksnuotas glamones. Taip ta kiparisių tvoros apsupta

¹ Prancūziškai žodžių *colombarium* (kolumbariumas) ir *colombe* (balandis, karvelis) šaknys skamba vienodai. Čia ir toliau – Vertėjos pastabos.

priebėga įgijo subtilaus žavesio, lengvumo brangaus paukščių narvo, kur saulės spinduliai skverbiasi lygiais tarpais pro juodus medžius ir nuspalvina paukščių plunksnas vaivorykštės juostomis, paryškina jų snapą, išryškina korališkus vokus, rausvo perlo letenėles, visas tas begalines švelnumo apraiškas vėsių nišų gilumoje.

Kai tarnautojas išėjo, tas katalogas ilgai keliavo per rankas aplinkui stalą. Žanas Kalmė nustėręs žvelgė į savo brolius ir seseris. Dar niekada nesijautė taip nuo jų nutolęs. Jie blaškėsi, kalbėjo juo daugiau ir garsiau, juo to vyruko aiškinimai vertė juos nutilti. Žano žvilgsnis šiurkščiai slydo nuo vieno veido prie kito. Etjenas, inžinierius agronomas, stambus, įdegęs kaip ir tėvas, tik ne toks drūtas, ne toks galingas, per anksti vedęs, kad tik pabėgtų nuo daktaro. Paskui Simonas, mokytojas, raudonplaukis, subtilus, Simonas, susilaukęs nemalonumų dėl to, kad visai vasarai užsidarė šalė kalnuose su berniukais. Simonas, motinos numylėtinis. Simonas, kurio visa vaikystė prabėgo jos skreite, užsiglaudus tarp jos sijonų, tarp jos slaptų išpažinčių, tarp jos šnabždamų skundų. Simonas ornitologas. Simonas, lakstęs po miškus su žiūronais, prispaustais prie akių. Simonas, kuriam Žanas Kalmė pavydėjo, nes šalia jo visada būdavo koks nors padedantis jam tykoti paukščių jaunuolis įdubusiu pilvu: arba priklausęs prie jo ir žieduojantis kėkštą, arba iš lengvo glostantis pirštu šilkinę, tinklu, kurį jie ką tik nutiesė tarp dviejų obelų sode, pagautos zylės galvutę. Savo brolių Žanas Kalmė nemėgo. Nors juos, vyresnįjį ir jaunesnįjį, bent jau suprato, nuspėdavo. O seserys, priešingai, skleidė neperregimą paslaptį, nuolatos tolinančią jį nuo jų ir keliančią jam baimę, sumišusią su nerimu ir sąžinės graužatimi. Elena, šviesiaplaukė, dručkė, medicinos

sesuo, valandų valandas aptarinėdavusi su daktaru operacijas, gydymą šoku ir visas ligoninės paskalas. Ir Ana, dvejis metais už jį vyresnė, Ana, kuri nieko neveikė, kuri keliavo: jie gaudavo jos atvirukus iš Švedijos, Jungtinių Valstijų, ji dingdavo, sugriždavo susižadėjusi, paskui susirasdavo naują mylimąjį, išvykdavo linksma, skubanti, vėl susižadėdavo, išmokdavo dar vieną kalbą, susipažindavo su nauja šalimi prieš nugrimzdama į naujas painiavas sugrižus.

Žanas Kalmė buvo pats jauniausias: pagrandukas, Benjaminas, kaip jam būdavo kartojama tūkstančius kartų per visus jo vaikystės metus, tiek kartojama, kad tas žodis jam tapo šlykštus, ir jis nurausdavo iš gėdos bei pykčio sekmadieninėje mokykloje ir per katekizmo pamokas, kai pastorius pasakodavo paskutiniojo Jokūbo sūnaus istoriją: „Rašėlė mirė gimdydama, ji norėjo duoti savo sūnui vardą Benonis, Mano skausmo sūnus, bet tėvas pavadino jį Benjaminu, kas reiškia – Mano dešinės rankos sūnus...“ Ir jam, Žanui Kalmė, buvo duotas antras vardas, Benjaminas, jis buvo įrašytas į visus jo dokumentus, todėl jis su pasišlykštėjimu rodydavo savo pasą, asmens liudijimą, karinį bilietą ar bet kurią kitą dokumentą, primenantį tą nekenčiamą vardą. Likęs vienas kartodavo jį sau, kad, pajutęs visą jo priebalsių našta, prisiverstų kentėti: Žanas Benjaminas Kalmė, – nenustygdavo. Žanas Benjaminas Kalmė, Tuopos, Liutri, Vo kantonas. Žanas Benjaminas Kalmė, humanitarinių mokslų fakulteto studentas. Šaulys Žanas Benjaminas Kalmė, VII kuopa, 4 būrys. Kampanja. Žanas Benjaminas Kalmė, kantono Sitė gimnazijos mokytojas, Roverea kelias 78, Lozana.

Daktaro Polio Kalmė ir ponios Žanos, mergautine pavarde Rosjė, vaikai. Šeima. Palikuonys. Ateikite, mano sūnūs, atbėki-

te, mano dukterys, jūs sušildysit man galūnes, jūsų jėgos sušvelnins man senatvės dienas, ir kai manęs jau nebebus, jūs pasirūpinsite mano palaikais. Taip žinosite, kad nesu visiškai miręs, nes mano giminė gyva jumyse iki kartų pabaigos. Etjenas, Simonas, Elena, Ana ir Žanas. Kartų pabaiga... Žanas Kalmė susilaikė nuo ironiškos šypsenos: tik Etjenas turi vaikų, kurių jis, Žanas Kalmė, nenorėjo pažinti, anaipol nenorėjo, – sūnėnai tais retais atvejais, kai jis juos matydavo Tuopose, atrodė jam kaip susitaręs riaumojantys laukiniai.

Žanas Kalmė mažliai žvelgė į lempas apšviestus savo brolių ir seserų veidus. Vadinasi, su tėvo mirtimi niekas nepasikeitė? Jų veidų išraiškos buvo tokios pat įtemptos, jie taip pat erzinaimai ir beveik baikiškai judino rankas, perduodami vienas kitam tą katalogą. Jo broliai visad stengėsi atrodyti rimti. Jie taip uoliai vaidino našlaičių vaidmenį, kad darėsi bloga. Elena ir Ana tebebuvo patrauklios ir sykiu atstumiančios svetimos moterys su lipnios drėgmės pritvinkusiomis raukšlėmis. Ne, niekas nepasikeitė, kambaryje, kaip ir anksčiau, be perstojo aidėjo laikrodžio dūžiai, lempa buvo tokia pat oranžinė, ji nuspalvino vario rykus ir tamsų suolą, pro atvirą langą buvo matyti ežeras, naktis virš juodo vandens atrodė mėlyna, o ties horizontu, kalno papėdėje, žibėjo Eviano švieselės. Kaip ir anksčiau. Niekas nepasikeitė. Žano Kalmė kūną užliejo liūdesys, jis apsunko, tarytum nuo nepakeliamo nuovargio. Kad nusipurtytų tą nuovargį, paėmė katalogą ir staiga atitoko, nudžiugo iš vidaus. Tėvas jau nebe gyvas ir sudegintas krematoriume. Daktaras nebegyvas! Tikta krūvelė pelenų! Jis balsu perskaitė aprašus tų gaminių, kuriuos tarnautojas rekomendavo labiausiai, juos komentuodamas ir smulkiai apibūdinamas kai kuriuos punktus, sugrįždamas

prie kitų, jis daug kalbėjo, garsiai ir aiškiai, tarsi analizuotų tekstą savo mokiniams.

Visi sutarė dėl urnos iš dirbtinio marmuro. B1 tipo. Visiems tas kriauklėtas marmuras buvo gražus, rusvas akmens pilkumas šiek tiek priminė auksą, jo subtilumas ir pavadinimas priminė aksomą. Dėl suakmenėjusių jame kriauklyčių, kurios jį darė linksmesnį, tas dirbinys atrodė labai natūralus: visi manė, kad jis atitinka *elementary* tėvo skonį. Jie išsirinko vienvietį modelį. Etjenui buvo patikėta užsakyti jį Laidojimo paslaugų biure.

Grįždamas namo Žanas Kalmė pamatė ežį ir ilgai į jį žiūrėjo. Automobilį paliko garaže ir mažyčiais žingsneliais patraukė atgal Roverea keliu, kai pastebėjo gyvatvorėje kažką krebždant, paskui pukšint, – tokia savotiška melodinga, atsikartojanti aimana, pereinanti į murmėjimą. Gal ir keista čia pasakoti apie kaktomušą su ežiu, tokiu išsiblaškiusiu, kad net nepastebėjo Žano Kalmė. Bet keletą dienų tasai susitikimas teigiamai veikė jį – lyg būtų laiminga pranašystė, kurią jam suteikė gyvūnas: tokia laukiniškumo pamoka drėgnų sodų pakrašty, mėlynojo žolėj, po mėnulio pjautuvu.

Iš pradžių Žanas Kalmė pamatė labai gražias akis, žibančias po apatinėmis lauro krūmo šakomis: tamsus vyzdys auksiniu krašteliu, o aplink jį – ilgi, irgi auksiniai, susiliejančių atspalvių plaukeliai, labai jau traukiantys dėmesį. Nosis trūkčiojo, godi, drėgna, tokia maža juoda vyšnia gale snukučio, aptraukto labai lygia juodmedžio spalvos oda. Sustingęs, nustėręs Žanas Kalmė svarstė, ar, pastebėjęs jį, tas gyvis dings. Kažkas jame beveik nesąmoningai geidė, kad jis pasiliktų. Gyvis turėjo duoti jam pa-

tarimą. Visos Žano Kalmė juslės krypo jo link – link tos tvirtos ir subtilios galvutės, taip ryškiai išsiskiriančios tarp juodų lapų, ryškiai apšviestos mėnulio. Tame šešėlyje kažkas krebžtelėjo, ir pasirodė lankstus pailgas kūnas, nešamas keistai juslaus apvalaus pilvo. Mažytės letenėlės nubruožė kelis centimetrus, nosis pauostė žemę, pilvas subangavo, apvalus ir gerai prikimštas po tuo spygliuotu šarvu: balti spyglių galiukai buvo aprietę kūną sidabriška aureole, kuri sudvasino tą stebuklingai žemišką pamėklę, suteikė jai lengvumo.

Žanas Kalmė įsiklausė, kaip į jo kūną smelkiasi stulbinantis įspėjimas. Jis nekrutėjo ir staiga pajuto, kaip jį veria slaptų kelių, drėgnos žolės, puvenų kvapai, šliužų, letenotų vabzdžių, gudrių ir baikščių graužikų pėdsakai, sakytum, energijos lašai pašėlusiai ištryško jame iš pačių slaptingos žemės gelmių, apsvaigino jį, supurtė, pripildė gaivaus ir naujo jaudulio. To sutikto padaro laukiniškumas buvo kažin koks ypatingas tarp tų kruopščiai prižiūrimų sodų, turtingų vilų. Išlindęs iš sveikos, galingos žemės, tyras, tobulai nekaltas gyvis, vainikuotas sidabro spygliais, buvo tas primityvus ženklas, kurio Žanas Kalmė visada laukė, – linksmos, laukiniškos laisvės simbolis, įrodymas, kad niekam niekada neduota pavergti didžiųjų jėgų, kurios nebyliai tūno žemėje, išsiveržia ir pradeda tekėti tarp anomaliskų struktūrų.

Ežys ryškiai išsiskyrė ant to kelio, it kokia heraldinė figūra. Mėnulis nubalino asfaltą. Sidabras ant smėlio apsupto susigūžusio ežiuko, – keistai pamanė atgavęs kvapą Žanas Kalmė. Praslinko ilga minutė: vėjas judino gyvatvorės lapus, žemės kvapas sodrėjo, darėsi beveik agresyvus, – taip ji buvo prisodrinta puvesių garo, sykiu ir visiškai naujo, kaip pieniškos šaknų sultys. Ežys nejudėjo iš vietos, toks juodas, blizgančiais dyglių galiu-

kais. Paskui patraukė keliu, kirto jį, įsmuko į žolę ir dingo po riešutmedžiu. Žanas Kalmė vis dar girdėjo jį judant, spygliai krebždino medžio žievę, kažkoks vabzdys atsitrenkė į jo snukutį, paskui buvo matyti tik kaip vėjas šiulena lapus. Šešėlis susivėrė. Gyvis sugrįžo į savo paslaptį.

Ateinančiais mėnesiais Žanas Kalmė susidūrė dar su kitais pranašiškais gyvūnais. O tą naktį lengvai užmigo ir gerai pailsėjo. Nubudęs kitą rytą neprisiminė, kad būtų ką bloga sapnavęs. Jokio jaučio, jokio tėvo, kuris ritasi nuo šlaito ir jį traiško! Suprato tai kaip palankų ženklą ir su džiaugsmu patraukė į Gimnaziją.

Žanas Kalmė uždaro mokytojų kambario duris ir nužingsniuoja jau ištuštėjusiu koridoriumi, kur juodas, grėsmingas Ramius¹ biustas įsmeigęs tuščią žvilgsnį į nediduką praustuvą prie sekretoriato. Žanas Kalmė žengia lėtai, tarsi kažin koks slaptas mechanizmas ką tiksliai išsiderino jame. Nors rytas praėjo puikiai, jo pamokos buvo linksmos, kaip grįžus po atostogų... Aikštėje jis nustērsta. Katedros varpai skambina vidurdienį. Didysis varpas ant kalvos viršūnės dūzgina bronzinius garsus po visą apylinkę, – toks dangiškas orkestras vienuolių ir vyskupų, kuriuos išstūmė kalvinistai keturkampėmis kepurėmis. Persikreipusi šarka bėga nuo apdulkėjusias aureoles primenančių drebulių. Žanas Kalmė stabteli, jam pakerta kojas, tačiau jo žvilgsnis fotografuoja tą linksmą sceną, tuos neaukštus medžius, geltoną nuo saulės spindulių Katedros akmenį ir miestą kalvos papėdėje užklojusią ūkanotą prarają. Varpams nuaidėjus ore randasi

¹ Charles Ferdinand Ramuz (1878–1947) – prancūzakalbis šveicarų rašytojas ir poetas, vienas didžiųjų klasikų.

kažkas gyva, beveik juokinga, kaip grimasa... Žanas Kalmė vėl žengia pirmyn, neabejodamas, kad tik jį vieną apniko nerimas toje medų primenančioje šviesoje. Jo pamokos praėjo gerai: Petronijus, Apulėjus. Mokiniai mėgsta skaityti drauge su juo. Dekadanso rašytojai jiems atrodo atviri, bendrininkai. Jie nenkenčia Vergilijaus ir Cicerono, kuriuos mano esant valdžios tarnus ir sieja juos su mokyklos nuoboduliu, su rašiniiais, su temų ir vertimų pažymiais. Ir atvirksčiai, neramiųjų epochų kūriniai, jų giminystė su Rytaiis, jų neracionali aistra juos traukia, žavi, be to, kiekvieną pamoką pagyvina Apulėjaus raganos, vilkolakiai ir šelmystės. Bet iš kurgi tas nuovargis, tas galūnių virpesys? Žanas Kalmė patraukia „Vyskupijos“ kavinės link. Jį aplenkia būrelis merginų mėlynais džinsais, jos juokiasi, garsiai kalba, ilgi jų plaukai plaikstosi ant tebeįdegusių pečių. Žanas Kalmė įžengia vidun ir atsisėda prie vienintelio laisvo staliuko priešais vitriną. Užsisako anyžių trauktinės ir niūriai kontempliuoja peizažą. Tos gražios džinsuotos merginos eina dešine Besjė tilto puse, jos linksmi stumdosi, kvailioja, atsigręžia, jų rankų mostai pilkšvai mėlyno dangaus fone atrodo tarsi iššūkis. Žanas Kalmė pajunta, kaip nuostabiai jos džiaugiasi, kokios jos stiprios, ir jį nusmelkia toks pažįstamas dūris į paširdžius.

Jis siurbteli trauktinės.

Anyžių trauktinė blogai veikia žmones, linkusius į nerimą. Pernelyg greitai muša per sistemą. Du tamsūs sparnai abipus kaukolės, deginantis salsvumas verčia lauk skrandį: kur jau jam iki tos triukšmingos anų gimnazisčių sveikatos! Žanas Kalmė nugrimzta į savo šleikštulį tarsi į klampų sapną. Kodėl jis tapo mokytoju? Kad pabėgtų nuo suaugusiųjų? Jis perdėm gerai žino, kad baisiausias jų visada buvo jo tėvas, kad jis lieka toks ir

numiręs. Klasės, į kurias jis pateko ir kur nuo šiolei visada bus savas, tai prieglobstis nuo tėvo, kraupiai mygiančio savo svoriu visa, kas tik yra apie jį aplinkui. Nepatikimas prieglobstis ir juolab pavaldus grėsmėms, kad mirusiojo dvasiai įsiskverbti į jį lengviau nei jo didžiuliams griaučiams! Kodėl kaip tik dabar Žanas Kalmė su tokiu sielvartingu ilgesiu prisimena tą vaikystės namelių kalnuose vieną vasaros pabaigą? Nes yra vienišas, pavargęs? Vėl regi tą kraštovaizdį su visomis jo smulkmenomis: vakaras, vėjas pučia iš slėnio gilumos, gena platanų lapus, jie nekyla viršun, kaip kitų medžių lapai, o gulsčiai skrieja link pasakiško kalno, jau apjuosto šešėlių ir gaudžiančio varpais. Apačioje – išdžiūvęs slėnis. Ten sūkuringas vėjas neša lapus į audrotą dangaus mėlynę... Žanas Kalmė vėl regi tėvą, motiną, sėdinčius po raudona lempa dailylentėmis išmuštame kambaryje, su jais – tik jis, jis skaito „Lobių salą“, paskui atsistoja, eina prie lango, vėjas bloškia plaukus jam ant akių. Ta scena ryškiai, tarsi gyva, išnyra priešais jį: žolė plakasi į namą, vakaras violetinis, viduje – lempa, balti jo tėvo marškiniai prasegti, ant krūtinės matyti žilstantys jo plaukai, motina sėdi kiek atokiau nuo šviesos, ant kelių laiko žurnalą, visi ilgai tyli, klausosi, kaip platanų šakose dejuoja fenas. Ak, viskas tuomet buvo įmanoma, taria sau Žanas Kalmė, kurį draskyte drasko tas palaimingas vaizdas: jie skaptuoja iš pušies laivelius, skaito istorijas apie piratus, piešia šakute ant sviesto luito, įsivaizduoja vaiduoklių lenktynes palėpėse, vaikosi daktarą akmenynuose ar nenuilsdami stebi, kaip kuosos nardo viršum baltos keteros, sakytum, siuvinėja, kimūs grėsmingi jų klyksmai jiems kelia tik šypsena.

Žanas Kalmė ištuština stiklą vienu mauku, ir akys regi seną vaizdą: tuomet buvai apgintas, saugomas, visas gyvenimas buvo

dar prieš akis, atviras, įmanomas, niekas nesikėsino sunaikinti tikrumo jausmo ir švelnumo...

Jis visas suvirpa. Aplink jį mėlynai vilkintys darbininkai, prekybininkai baltomis palaidinėmis prieš sugrįždami į garažus ir parduotuves atsiskaito prie savo stalelių. Juos pamažėle keičia pirmieji popietės gimnazistai, įeinantys mažomis grupelėmis, jie juokiasi, sėdasi, prisideda cigaretės, užsisako kavos, vaikinai apkabina merginas per pečius. Žanas Kalmė niekaip nepasiryžta atsistoti ir išeiti. Ryto jėgos pradingo. Bet jam patinka, kad „Vyskupiją“ nuolatos užplūsta jaunimas ir, tarsi tai būtų Gimnazijos – tyros vietos – revanšas suaugusiųjų, rimtų žmonių pasauliui, atkuria ten tvarką. Ar netvarką! Bet nuo tada, kai daktaro jau nebėra, niekas negali išskaityti, kas dedasi jo viduje. Ir ta mintis jį irgi nuramina. Patenkintas jis čiupia juodo šilko juostelę, kuri jau šešios dienos prigludusi prie jo švarko atlapo. Kai kurie mokinių jį maloniai pasveikina. Kad tvirčiau pasijustų, jis užsisako šaltos mėsos ir prisiverčia suvalgyti ją visą. Netrukus laikrodis išmuš penkiolika po dviejų, pamokos pradžia: būreliai susišaukia, stojasi, gatvėj – spalvingas erzelis, dideli vaikai ilgais plaukais stumdosi alkūnėmis, – tokia vėrinių su varpeliais, sarių, išblukusių džinsų, antiatominių ženkliukų, amerikietišku striukių, garbanotų barzdų ir žvilgančių dantų eiseną. O paskui – nieko. Katedros laikrodis muša ketvirtį valandos. Visų apleistoje kavinėje patarnautoja tuština pelenines į didelę aliumininę dėžę, kurią velka bambėdama nuo vieno staliuko prie kito. Žanas Kalmė atsistoja, išeina, neskubėdamas svajingais žingsniais patraukia Merseri gatve.

Atėjo Kalėdos.

Žanas Kalmė pasislėpė nuo žmonių.

Įniro į rutiną, į savo šeimos įpročius, į truputį įtartiną Liutri šilumą, į nerimo pritvinkusią motinos meilę, į muziką, bendrus pasisėdėjimus prie stalo, į varpų skambesį.

Buvo papuošta eglė, kaip ir kiekvienais metais, kiek jis save prisimena. Buvo jo seserys, broliai ir įsidūkusių sūnėnų klyksmas, dovanų melancholija, akys, blizgančios ašaromis žvakių šviesoj. Buvo tuščia tėvo kėdė. Buvo didysis laikrodys karštą primenančiame futliare už tos jo šmėklos.

Atėjo gruodžio 31-oji.

Žanas Kalmė atsigulė į lovą.

Rytojaus dieną išėjo pasivaikščioti prie ežero. Ir vėlei tas šleikštokas žiemos saulės sušildytos pakrantės švelnumas. Sočiuose žydėjo mimozos. Už aprasojusių oranžerijų stiklų puikavosi gvazdikai, begonijos, ciklamenai – tokios rausvos, truputį gašdinančios dėmės, lyg kruvini tamponai po šiltu stiklu. Palmės stiebėsi į mėlyną dangų tarp eglių ir plikų platanų. Žmonės vaikštinėjo alėjose, vilkdami koją už kojos. Liutri krantinės kavinėse aperityvas jau buvo geriamas lauke, o moterų lūpos buvo praviros, sodrios, kokios jos būna pavasarį „Pakrantės“ terasose.

Žanas Kalmė pabuvo Tuopose su motina, paskui pėsčias pargrįžo į Lozaną. Mąstė apie tą seną namą po medžiais. Kokia tylą šiandien tvylojo didžiajame saulės užlietame kambaryje, kur motina leisdavo dienas tarp didžiojo laikrodžio ir ežero, žvilgančio prie Savojos kranto. Pajuto švelnų gailėstį tai pilkai moterytei, visiškai nebeturinčiai ką veikti, sutrikusiai, bidzen-davusiai iš virtuvės prie savo fotelio su arbatinuku rankoje, pas-kui atsargiai įsipildavusiai arbatos, grauždavusiai sūrius šiaude-lius ir nuolat atsiprašinėdavusiai, kad su nauju dantų protezu kramto per garsiai.

Jis iki šiol taip ir nepažinojo tos moters. Jam buvo jos žiau-riai gaila. Ji irgi, labiau nei bet kuris jų, buvo engiama to ti-rono ir palūžo, sužlugo. Ji tylėdavo. Tačiau liūdna jos šypsena viską pasakydavo. Ji nė karto niekam nepasiskundė, o dakta-rui iškeliavus liko nusiaubta kaip priešo sugriautas miestas. Ji atvertė senus nuotraukų albumus. Neverkė. Tik sėdėjo tam fotely su atverstu albumu ant kelių, įdūrusi sustingusį, pasi-klydusį žvilgsnį į lango šviesą, kurios nematė, kurioje ižiūrėjo šmėklas, kitados užpildžiusias jos praeitį. Ak, ta iš pareigų at-leistos samarietės dalia. Gailestingoji seselė, pamiršta visų ap-leistoje ligoninėje. Liutri jau gaubė vakaras, ir ji tikriausiai sėdi toje pačioje vietoje, raudonai nutvieksta saulėlydžio, įsmeigusi negyvą žvilgsnį priešais savo atšalusį arbatinuką. Ponia Žana Emė Kalmė, mergautine pavarde Rosjė. Ji atkeliavo iš Jura papėdėje pasiklydusių kaimų, buvo tarnaitė, paliko ūkius, ganyklas, avides ir tapo tėvo tarnaitė. Žana! Mano akinius! Žana! Mano lagaminą! Mano lazda! Kavos! Tu nemoki auklėti vaikų. Ir visiškai nemoki gaminti maisto, aš negrįšiu pietų. Bet lauk manęs. Tu tam ir sutverta, Žana, – laukti manęs.

Tavo rankos maišė tą sriubą, išvirė mėsą, atkimšo butelį. Aš neateisiu. Einu kur noriu. Aš – šeiminkas. Aš atveriu pilvus. Kapstausi vidaus organuose, pjaustau. Aš grasinu, guodžiu, gydau, suteikiu viltį, budžiu prie mirties viešpatijos vartų. Ir vargšė mirtis nedrįsta pasirodyt! Ji atsitraukia, kai pasirodau aš, ji užsiglaudžia savo valdose! Aš pjaustau, sužnybu, naršau, atstatau, pritvirtinu, ištraukiu, užsiuvu, aš – nenuilstantis kareivis, samdomas šauktnis, legionierius, dink iš akių, mirtie, tu nebaisi. Tad, supratote, duokit man ramybę su savo tvarakaraščiais ir apgailėtinomis minomis, čia visos teisės – mano, karys, gyvenimo šeiminkas – aš, jums belieka laukti manęs ir man paklusti. Žana nukrausto nuo stalo nepaliestą maistą ir eina gultis viena į didžiąją lovą. Visą vasarą Žana laukia daktaro, besikaujančio su mirtim kalnuose ir slėniuose. Vaikai pargrįžta, vėl išvyksta, vasara baigiasi, užleidžia vietą klampiam rudeniui, žiemai artėjant ežeras ima dvokti pašvinkusia žuvim. Žana jau rengiasi Kalėdoms, Naujiesiems metams, ji varto senas nuotraukas. Žana Kalmė. Mano motina. Aš buvau jos jauniausias ir mylimiausias, jos pagrandukas, jos paguoda ir džiaugsmas. Jos žalia žolė. Jos grynas oras. Bet galiausiai ir aš pabėgau, nebegrįžau į Tuopas. Reikės dažniau jose lankytis. Jos paguoda. Jos džiaugsmas. Aš pergyvensiu ją. Ji numirs kambary su didžiąja lova, smulkutė, susiraukšlėjusi, ant krūvos pagalvių, ant baltų pagalvių iš dainos. Sudie, mama, švelni jauna mergaitė iš apsnigtų kaimų. Tave sudegins. Gėlės bus tos pačios, tie patys, kaip ir rugsėjį, vainikai. Tie patys pagarbiamai liūdintys veidai. Tie patys lengvi pusryčiai „Poilsyje“ ir baltas vynas, arbata, vamzdeliai, ploni vafliukai, o po savaitės vieną gražų vakarą tavo vaikai susės už stalo Tuopose prie Lai-

dotuvių biuro katalogo ir išrinks jame tau urną. Sudie, mama, švelni, santūri mergaitė iš Juros, eidama į bažnyčią tu drebejai, ir dangus tau užgriuvo ant galvos...

Sausį prasidėjo pamokos.

Pedagogų posėdžiai, krūvos sąsiuvinių taisyti. Siaubinga nuobodybė.

Praėjo mėnuo. Nieko naujo. Paskui atėjo vasario 21-a, ir Žanas Kalmė susipažino su Katyte.

Tada pamanė, kad ji apniko Dioniso dvasia.

Buvo penkios valandos po pietų.

Peržengęs „Vyskupijos“ slenkstį, Žanas Kalmė pamatė Katyte, sėdinčią jo pamėgtoje vietoje. Žengė kelis žingsnius jos link, sakytum, irgi ketino atsisėsti prie lango, kamputyje, kur šviesa švelni ir maloni. Katyte! Ji nežvilgtelėjo į jį. Bet jis iš karto davė jai tą vardą: taip suveikė magijos dėsnis, beregint panėręs jį į paslaptinę ir beprotišką Dioniso misterijų džiaugsmą. Ji vilkėjo geltonai baltais katės kailinukais, ant prasegto kaklo – visa raizgynė karolių. Plaukai veržėsi iš po geltonai balto katės kailio kepuraitės. Aukso spalvos plaukai, bronziniai plaukai. Palenkusi veidą ji kažką mezgė iš baltos vilnos ir buvo nusimovusi žiedus, kad netrukdytų: akmenys, juosvas metalas žvilgėjo ant raudonos staltiesės priešais, greta pusiau nugerto puodelio pieno.

Jis matė ją pirmą kartą. Gal niekada daugiau nepamatys. Atsisėdo prie gretimo staliuko, priešais. Su plakančia širdim, džiaugsmu širdy nenuleido nuo jos akių, jautė, kaip atgiję fontanai išstryško jo viduj, kaip atsiveria aidžios bedugnės, į kurias krenta tūkstantmečių akmenys. Kalnų vėjas švilpauja pušų vir-

šūnėse, o jūros vėjas lenkia figmedžio šakas. Jis stovi plika galva, nešamas tų jėgų, pakylėtas, išsviestas, syvai verda jo kraujyje, jį purto naujos nuotaikos, žvaigždėti dangūs, liepsnojantys vulkanai, versmės, audros, raguočių bandų grūstys, ožkos, šuoliuojančios ant gėlėmis kvepiančių šlaitų, – visi tie vaizdai užvaldė jį, liejosi per kraštus ir vėl telkėsi jame, pripildydami stingaus ir stebuklingo transo.

Katytė pakėlė akis. Džiaugsmas ir nudegimas! Įdūrė į jį akis: du variu apvedžioti smaragdai, sodriai žvilgantys vėlyvos popietės šviesoje.

Ji vis dar žvelgė į jį, ir, pats dėl to nustėręs, jis kreipėsi į ją pirmas:

– Jūs mezgat gražų daiktą! Atrodo labai minkštas...

Katytė nenustebo. Nusišypsojo, ir jos atsakymas buvo toksai pat paprastas, koks nuostabus buvo jos atsiradimas.

– Tai mezginys, – pasakė ji. Ir šypsojosi toliau.

Žanas Kalmė atkreipė dėmesį, kad, šypsodamasi kaip katė, ji lyžtelia rausvo liežuvio galiuku apatinę lūpą, ir ši pradeda blizgėti.

– Kokia šviesa! – pasakė jis ir pasiražė, o tarškynės, fanfaros, fejerverkai ir būgnai nesiliovė gaudę, jie aidu atsimušinėjo jo kaukolėje, skelbdami viesulingą šventę.

– Ir jums patinka šitas geltonas dangus? – paklausė Katytė, padėjusi mezginį ant staliuko ir maudamasi žiedus, prieš tai patrynusi pirštus.

– Šitas geltonas dangus, – pakartojo Žanas Kalmė, – šitas geltonas ir šitas rausvas dangus. Tarsi agatas... O šilta kaip pavasarij.

Ir jis iškart išvydo, kaip skleidžiasi pumpurai, kaip syvai teka kamienais, kuriuos aptūpė bitės, elniukai užsiglaudė vešlioje

žolėje. Stebuklas vis dar tęsėsi. Katytė ramiai tyrė žvilgsniu, tarsi norėdama užtvirtinti atmintyje Žano Kalmė bruožus, ir jo netrikdė jos dėmesys: priešingai, jam buvo malonu jaustis grėžiamam tų žalių, blyksinčių akių, kurios rodė susidomėjimą, ramų, be jokios skubos. Jis džiūgavo. Raudonos staliukų staltiesės uždegė žarijas palei visas sienas. Saulės spinduliai, laužomi cigarečių dūmų, išruožavo tą prieblandą iki pat baro. Duslus gaudesys toje švelnumo ir įtūžio pritvinkusioje oloje liūliavo širdis. Kokia jėga sklido iš tos merginos? Koks burtininkas suteikė jai, sėdinčiai prie to lango, kavinėje, kur Žanas Kalmė kasdien praleisdavo po kelias valandas, šitą galią? Saulė išbraižė Merseri gatvės stogus oranžiniais ruožais, Katedra atrodė lyg deglas dangaus fone. Katytė baigė gerti pieną, rausvas liežuvis galiukas vėl perbėgo per putlias lūpas.

– Jūs dažnai lankotės šitoje kavinėje? – paklausė ji. Žanas Kalmė laukė šito klausimo: sakytum, pats jo banalumas laidavo tą nepaprastą sutarimą, kuris atsirado tarp jų dviejų.

– Kasdien, – atsakė Žanas Kalmė. – Bet jūsų niekada nepastebėjau.

– Aš iš Montrė. Šiandieną išsinuomojau kambarį šitam kvartale.

Žanas Kalmė norėjo paklausti, kodėl ji išvyko iš Montrė ir ką ketina veikti Lozanoje. Bet žinojo, kad visa tai jam atsiskleis savaime. Kerai nesiliovė: Montrė su prabangiais, figmedžių ir apelsinmedžių sodų apsuptais saulėtais jo viešbučiais, eglėmis apaugusių kalvų papėdėje, perlais siuvinėtų turbanų ir „Rols-roisų“ Montrė priešais dantytas it pjūklas Alpių viršūnes, miestas, kurį nesibaigiantys stebuklai paverčia siurrealistinėmis kapinėmis: čia angliškai balkanišku atviruku, čia baroko teatro

uostu, čia Rytų Ekspreso lankstinuku, čia salonine šveicariška Ali Babos ola. O Katytė ką tik išniro iš to rezervuaro pastumta kalnų ir vandens dvasių, kurios ją įkvėpė ir gynė kaip savo paslaptinę vaiką!

Katytė užsimovė visus žiedus: afganiškus, arabiškus. Sumetė mežginį ir siūlus kaip pakliūva į nediduką krepšėlį, slystelėjo per visą suolą palei staliuką ir atsistojo.

– Jūs neinate? – paklausė lyg niekur nieko.

Žanas Kalmė padėjo pinigų ant raudonos staltiesės ir nusekė paskui ją. Atvėrė jai duris, ir saulėlydis apsiutė juos raudonomis liepsnomis. Viskas degė: į miestą vedantis Besjė tiltas, visi Burg gatvės langai tapo Archimedo veidrodžiais. „Vyskupijos“ bokštas, tokia tamsi kvadratinė masė dangaus fone, buvo karūnuotas žarijų tarsi eretikų pilių griuvėsiai, o Katedra priešais juos, tokia žvakių ir rausvų patrankų puokštė, svaidė į dangų savo raketas.

Jiedu žingsniavo Sitė link. Žanas Kalmė žvelgė į nediduką apvalų Katytės krepšėlį švelniai suirzęs. Ji juo mosavo priešais jį: tasai krepšelis – vaikystės įsikūnijimas, mišku traukiančios Raudonkepurės lobis, svajonių kraitis, mamų rūpinimasis vienšomis močiutėmis: mergytė, avinti mažais bateliais, leidžiasi ristele po didžiuliais medžiais, pamažėle užslenka vakaras, tankmė tirštėja, atbėga vilkas. Ir ji, Katytė, irgi neš savo paplotėlį ir puodynėlę sviesto į miško tankmę. Savo dovaną. O gal ji jau atidavė ją?

Ji sustoja priešais vienas duris Priekinėje Sitė.

– Čia, – sako, ir Žanas Kalmė seka paskui ją koridoriumi, atsiduodančiu šviežiu cementu. Budinti lempelė tiksi savo minutes. Antroje laiptų aikštelėje Katytė sustoja.

– Čia, – pakartoja ji, ir Žanas Kalmė įeina paskui ją į didelį raudono vakaro užlietą kambarį.

Lova, kėdė. Prie sienos ant grindų – atidarytas lagaminas, kur sumesti drabužiai ir šūsnyš popierių. Katedros varpai suskanta skambinti šešias. Jis dar tik valanda pažįstamas su Katyte, o ši jau plūša virtuvėje, jis girdi ją barškinant puodelius, pilant į prikaistuvį vandenį.

– Nenuobodžiaukite, – šūktelia. – Nueikite pažvelgt prie lango, ten gražu.

Ten iš tikrųjų gražu: Gimnazijos kiemas, didžiulė guobomis apšodinta esplanada, o už jų – senoviškas Berno stiliaus fasadas ir didelis rudų čerpių stogas. Direktorius ir sekretoriato šviesos dar dega. Žanas Kalmė pasitraukė nuo lango ir atsisėdo ant vienintelės kėdės. Paskui Katyte atnešė ant padėklo mažą kavinuką su dviem mažylyčiais puodeliais. Ji vis dar buvo su ta pūkuota kepuraite ir geltonai baltais kailinukais.

– Pasitraukit, – linksmai pasakė ji. – Jūs užėmėte vienintelį šitų namų stalą!

Ir padėjo ant kėdės padėklą su kavinuku, o Žanas Kalmė atsisėdo ant lovos. Lova buvo plati, uždengta aukso spalvos apklotu. Jis smuktelėjo į jį patenkintas. Katyte nusivilko kailinukus ir pakabino juos ant lango. Tada išpilstė kavą į du lėliškus puodelius ir atsisėdo ant tos plačios lovos šalia Žano Kalmė.

– Džiaugiuosi, kad tai jūs, – pareiškė. – Aš įsikūriau čia šią popietę, ir man reikėjo atšvęsti su kuo nors įkurtuves. Džiaugiuosi, kad tai jūs. Į jūsų sveikatą.

– Į jūsų, – atsakė Žanas Kalmė ir nužvelgė kambarį, užlietą raudonos saulės: taip Vello junga varsto akimis iš Indijos atplaukusio galiono triumą. Tuščias kambarys, kurį paskutiniai

spinduliai nuspalvino rubiniais ir variu. Jie gėrė kavą. Sutemo. Žanas Kalmė neįautė poreikio kalbėti. Atsidavė jį užvaldžiusiam gaiviam švelnumui. Katytė neuždegė vienintelės kambario lempos. Kai jis suprato, kad ta slėpinio ir švelnumo įtampa neišsisklaidys, paliko ją: jau ties slenksčiu ji priėjo prie jo, prispaudusi rankas prie šonų, ir pažvelgė klausiamai.

– Taip, – atsakė Žanas Kalmė, – aš dar ateisiu.

Katytė priėjo dar arčiau, jis įtraukė su gaivia naktim, trupčiu prakaito ir žiedadulkėmis sumišusio cinamono kvapą, ilgi jos plaukai kuteno kaklą, skruostus. Tada pasilenkė prie jos ir pabučiavo paskubom į kaktą, tarsi ji būtų išsigandusi maža mergaitė, kurią reikėjo nuraminti, ir nuo to bučinio abudu suvirpėjo.

Ateinančiomis dienomis raudoname kambaryje, kur stovėjo tik auksinė Katytės lova, padaugėjo įvairiausių daiktų. Pirmiausia tai buvo geltonas kumščio didumo akmuo, kurį šeimininkė nusprendė padėti ant tos vienintelės kėdės prie lovos. Paskui ant pagalvės atsirado gulgūnų plunksnų. Dar vėliau išdygo išklėrusi komoda, o ant jos – ažuolo lapai, peiliukas su penkiomis geležtėmis, amžiaus pradžios pašto atvirukai, įskeltu stiklu laikrodinis su grandinėle, sena arbatos skardinė su pilies ir ežeriuko viržiais apaugusios kalvos papėdėje vaizdu. Tada atėjo eilė juodai nudažytai supamajai kėdei, mažam suoliukui ir apvaliai pagalvėlei ant jo, kurioje Katytė vąšeliu išnėrė violetinę sraigę.

– Apstatinėju kambarį, – aiškino ji juokdamasi. Bet kokie lengvi buvo daiktai laimikiai, kuriuos ji parsinešdavo iš pasi-vaikščiojimų! Plunksnos ir lapai tarsi tvyrojo ore. Komoda pri-

minė lėlės žaislą. Pageltę atvirukai buvo tarsi iš Meliuzinos¹ krautuvėlės galinio kambario. Geltonas akmuo švytėjo lyg filosofinis akmuo. Krėslas kvietė vaikus, avinčius aukštais aulinukais, į bungalų terasą suptis be perstojo priešais didžiulį, pilną katalpų sodą, kur tekėjo upelis – narcizų veidrodis. Suolas laukė ponios su skėčiu.

– Iš kur tu visa šitai iškapstei? – paklausė Žanas Kalmė.

– Nežinau. Radau turguje. Gelbėjimo armijoje! Ir tu galėtum su manim tenai nueiti. Jų parduotuvėje yra visko. Ten dirba tokia senutė seržantė, mudvi pažįstamos jau savaitė, ji nuleidžia kainą, tokia maloni, atidėjo man karišką milinę. Kapralo kapotą, su galionais, su velke, su viskuo! Ir federalinis kryžius ant alavinių sagų, pamatysi, koks jis gražus! – Žanui Kalmė patiko tas jos linksmumas. Ir kad ji kiaurą dieną vaikšto. Jis paklausdavo:

– Ką veikei šiandien po pietų?

– Mezgiau kavinėje.

– Kokioje kavinėje?

– Nežinau. Nei labai didelėje, nei labai mažoje, prie Ripono aikštės. Toks rudas namas. Paplepėjau su tokiu tipu, jis buvo liūdnas ir pavaišino mane pomidorų sultimis.

– O paskui?

– Paskui pasivaikščiojau universalinėje parduotuvėje. Peržiūrėjau plakatus.

Kaip tik šitaip ir buvo. Ji svajojo. Sustodavo. Vėl eidavo. Apsilankęs pas ją rytojaus dieną po pažinties, Žanas Kalmė vis

¹ Mélusine – legendinė Puatu, Alzaso, Lotaringijos, Šampanės, Liuksemburgo ir Vokietijos moteris, dažnai pristatoma kaip fėja, atsiradusi iš Viduramžių liaudies bei riterių pasakų.

klausinėjo, ką ji veikia, iš ko gyvena. Į tokius klausimus ji neatsakinėjo. Ji turinti truputį pinigų, o už kambarį moką tėvai. Kokie tėvai? Ji išsisuko nuo atsakymo, tebesvajoto, išsigalvodavo keistus ir paslaptinius giminystės ryšius, nesavanaudišką bendravimą, sugrįžimus į švytinčius andainykščius, būtus gyvenimus, salas laike, keliones. Viskas tose jos pasakose buvo išgalvota ir viskas buvo tikra. Ji sklandė akivaizdžioje švelnioje laimėje, kuri tebekerėjo Žaną Kalmė. Kas ji tokia, svarstydavo jis dieną. Jis vedė pamokas, jausdamas augant nekantrumą, kuris jį jaudrino, ir kai ateidavo tas rausvas ir geltonas metas dienai baigiantis, išgirdavo spragsint Dioniso deglus, bučiuojantis peizažą, kunkuliuojant versmes. Pašėlusios, syvų ir saulės pritvinkusios moterys šoko aidžiuose kubiluose, ir Žanas vėl pajusdavo tą deginantį džiaugsmą, kuris užvaldė jį tą akimirka, kai jis išvydo Katyčę.

Ji buvo vardu Tereza Diubua. Jos tėvas mirė kalnuose. Buvo pradėjusi mokytis Dailės akademijoje. O paskui pasirinko laisvę. Šeštadieniais grįždavo į Montrė ir sekmadienius praleisdavo su motina. Tereza buvo Katyčė. Toks dėsnis. Magija. Tai kuriam galui drumsti džiaugsmą smalsumu?

Vieną vakarą Žanas Kalmė aptiko ją kabinant plakatą ant sienos virš lovos. Toks plauką pašiausęs žvėris – katė, susitaršiusi mergina, pantera, pasiruošusi pult iš miško ar iš bedugnės, ar iš kažkokių juodų užtvarų, kur virpa jos pamėkliškas atspindys. Stovėdama ant auksiniu apklotu uždengtos lovos Tereza niovėsi su nepaklūstančiu popieriaus lakštu, kurio viršų pavyko pritvirtinti prie sienos, bet nuotrauka įnoringai vyniojosi atgal, panteiros letenos juokingai atsidurdavo jai ant galvos, ta tamsi praraja už jos mažėjo, raukėsi, traukėsi it Šagrenės oda, kurią piktasis

burtininkas jai užmovė tarsi juodą blizgantį galvos apdangalą. Tačiau kairei Katytės rankai pavyko sutramdyti tą pašėlusį ritinį, ir du tvirti pirštukai suėmė sprautuką, gulėjusį ant pakelto kelėno. Pirštukui tvirtai spaudžiant smaigalį sprautukas sunkiai lindo į sieną. Dviguba operacija. Dabar Katytė žengė žingsnį, du atgal, švelniai perbraukė delnu glotnų paviršių, ir moteris žvėris, mergina tigras, maža patelė vampyras, išsiveržusi iš subraižyto kalėjimo, atspindėjo jos veidą popieriaus veidrodyje.

– Kaip gražu, – tarė Katytė.

– Gražu, – atsakė Žanas Kalmė. Ir puikiai nusiteikęs atsisėdo į supamąją kėdę. Džiaugsmas ir narsa! Mažytis padėkliukas, pasakos kavinukas, nykštukiniai puodeliai. Ir tu, kava, mūsų krūtinėse. Mūsų, greta susėdusių, pilvuose, taip artimai susijusiuose, kiekvienas geriame, tarsi iš stebuklingo kraterio, iš savo mažylyčio puodeliuko...

Vieną vakarą Žanas Kalmė masturbavosi, ir, susitikus su Tereza, kuri žvelgė į jį tyromis akimis, jam pasidarė gėda. Ji buvo pasipuošusi sudėtingais vėriniais, žiedais, o metalinė grandinė ant galvos tvirtino skersai supintą kasą. Žanas Kalmė prisiminė tėvo žvilgsnį: kažin ar ji, švelnioji burtininkė, žino ką nors apie tą užsiėmimą? Jam tapo smalsu: o kas, jeigu ir ji – įtempusi plaštaką, lipniu pirštu nakties piene? „Vyskupijos“ šviesa teikė paslaptį vienišų jos lankytojų veidams, sakytum, už jų juodai žvilgėjo sienų paneliai, tokie neperprantami veidrodžiai. Žaną Kalmė suėmė būtoji panika. Kokia gi dar drama jo laukia tėvui numirus? Jis prisiminė keistą ketvirtį valandos iš tos nakties: įsivaizdavo, kaip Katytė kyštelėjo pieno butelį sau į pižamą

ir šildė jį tarp kojų. Tada pats suėmė dešine ranka savo varpą, saldybė ištryško nieko jam neskubinant. Baudžiantis tėve, dink! Aš net nepagalvojau apie tave. Dabar Tereza laisto mane žaliu savo žvilgsnio vandeniui, apvalus vario žiburiukas blykstelį vyzdžio vidury, ir iškrakmolytos nosinės, padėtos po pagalve Liutri, kvapas staiga atgyja, ant sienos ūmai išnyra raudonas veidas, o žiaurios akys dega, tačiau tas kvapas malonus, tos kancios džiugina, tos bjaurastys, besitaikancios užgauti tave iki širdies gelmių, tik užkrečia dar tyresniu džiaugsmu. Katytė *žino*, Žanas Kalmė tuo neabejojo, bet juto dėl to tik dar didesnę pasididžiavimą. Vienas Terezos žiedų blykstelėjo saulėje. Akmuo geležiniame apsode priminė kraujuojančią uogą.

– Gerai miegojai? – paklausė Katytė.

Žanas Kalmė žiauriai išraudo. Prasideda. Bet ne, reikia jaustis laimingam. Jo mėlynose gyslose užvirė kraujas. Siaubingas klyksmas perplėšė uolas anapus scenos.

– Kaip tu miegi? – vėl paklausė Katytė. – Ant kurio šono? Ar pakiši rankas po antklode?

Ir svajingai pridūrė:

– Norėčiau pamatyti tave miegantį, Žanai. – Paskui svajingai pakartojo: – Tave miegantį. Tave miegantį. Bet tai, ko gero, užgaida. Ir vis dėlto nuo tada, kai mudu pažįstami...

Žanas Kalmė prisiminė „Aukso asilo“ burtininkę. Nejau ir jis bus paverstas kankinamu keturkoju? Jis dar šįryt skaitė tą tekstą vienoje klasėje. Apie arklidę, kur Liucijus buvo apdaužytas kumščiais. Nejau jis bus paverstas gyvuliu tos auksakasės burtininkės? O kodėl ne? Ir jis mielai įsivaizdavo esąs atiduotas pasakos fejnos galiai. Pamfilės. Ir Kirkės. Ir Morganos. Visų tų tamsos mediatorių. Ir tavo, baltai geltoni kailinukai, ir tavo,

lapo, vaiskaus sodo, Alpių nakties žvilgsni? Kas šaukia iš sienų gelmių? Kokia pelėda, koks pamišęs nuo mėnesienos gyvis šaukia nerimstančiose gyslose? Žanas Kalmė regi rutuliukus, vario žiburėlius, nutvieskiančius Katytės vyzdžius. Bet ar ji mylisi? – svarsto jis. Kas niokoja jos mažąjį krepšelį? Jis, turėjęs reikalų vien su kekšėmis, su varganomis driskėmis, įsivaizduoja tamsų Katytės plyšį, tą švelnią medaus vagą, kurią jis lietė tik nuvalkiotų, pavargusių prasčiokių, įsivaizduoja, kaip pirmą kartą kiša ranką į Terezos kelnaites, paliečia švelnią šiltą veją, nusileidžia iki angos, išleidžiančios tą baltą skystį, kaip pasilenkia ties glotniu įlinkiu, paliečia lūpomis tas garbanotas samanas...

Kavinė buvo pilna jaunimo, žaidžiančio kortomis ir šachmatais. Dešimt minučių po penkių. Keletas mėlynais kombinezonais vilkinčių darbininkų valgė sumuštinius ir gėrė alų galinėj salėj, už praėjimo į barą ir į tualetą. Tarp vaikinių ir merginų, susėdusių beveik prie visų pagrindinės salės stalėlių, buvo daug Žano Kalmė mokinių, tarp jų ir tų, kuriems šiandien buvo „Aukso asilo“ pamoka. Kaip tik tada ir nutiko tai, kas visiems laikams įėjo į Gimnazijos analus, įvykis, kurio bylą dabar, kai ta istorija baigėsi ir niekas visame pasauly nebegali padėti nerimstančiai Žano Kalmė sielai, policija padėjo į stalčių. Taigi buvo dešimt po penkių. Vis nauji jaunuoliai įgriūdavo į „Vyskupiją“ ir, išispraudę palei sienas ant suolų, prisidėdavo prie žaidėjų grupių.

Ir staiga Žanas Kalmė užstaugė. Tai buvo garsūs, tūžmingi šūksniai, toks nesibaigiantis kauksmas, nuo kurio visi susirinkusieji iškart suakmenėjo. Jis pašoko prie savo staliuko, ištiesė rankas, nieko nesakė, tiktai staugė. Vėliau tas šiurpus koncertas perėjo į tūžmingą kalbą.